

Utenriks- og konstitusjonskomiteen
Møte 3. juli 1926.

REFERAT

fra møte i utenriks- og konstitusjonskomiteen lørdag 3die juli 1926 angående traktatsspørsmålene.

Møtet ledes av komiteens formann, stortingspresident *Hambro*.

Til møtet var innkalt professor *Skeie* og dr. *Frede Castberg*.

Professor Skeie: Jeg tror jeg har besvaret de spørsmål, som statsminister Mowinckel rettet til mig. Om De vil tillate mig det, vil jeg bare få lov til å gjøre en slutningsbemerkning. Statsministeren fremhevet, at de andre nordiske lande, som har vedtatt disse konvensjoner, har drøftet de forskjellige spørsmål, og at der vel også der har været gjort gjeldende tilsvarende betenkeligheter, men at Sverige og Danmark med sin gamle utenrikskultur og tradisjon allikevel har sluttet sig til dem. Den betraktning har jeg også gjort. Det er ganske naturlig å legge en vesentlig vekt på det; men jeg vil si, at jeg også har tenkt på denne samme omstendighet, sett fra en annen side.

Det er vel ikke til å undgå, at disse rettsavgjørelser, enten det nu er ved den faste domstol eller ved en voldgiftsdomstol, blir maktspørsmål i en annen betydning, at avgjørelsen vil komme til å bero ikke så litet på i hvilken utstrekning en stat har formådd i forveien vel å merke å gjøre sig almindelig gjeldende, og fra det synspunkt sett har nettop lande med gammelt utenriksstyre, gammel kultur i utenrikspolitikken, såvidt jeg forstår, et meget stort fortrin fremfor en stat med et ungt utenriksstyre. Og jeg vil gjerne be om lov til også å tilføie: Går vi over til - om vi så vil si - en mere aktiv plan, en mere aktiv form for løsningen av mellempfolkelige interessekollisjoner istedenfor å holde oss til det forsvar, som ligger i passiviteten, i det å vegre sig ved i det hele å gå med på forandringer - gjør vi det, så er det vel også klart, at vi da iallfall i Europa og i det hele i de store lande må sette alt, vi har råd til å ofre, inn på å utvikle vårt diplomati således at det virkelig kan gjøre sig gjeldende. Det er for mig en nødvendig konsekvens av en aktiv politikk i tvistemål.

Derefter skal jeg søke å besvare det spørsmål, som formannen, president *Hambro* rettet til mig. For det første det spørsmål, om jeg kunde gi en avgrensning av rett i motsetning til billighet, en rettslig avgjørelse, en avgjørelse på grunnlag av aktelse for retten i motsetning til en avgjørelse efter billighet. Jeg må dertil si, at det er ingen lett sak å gjøre denne sontring mellem rett og billighet, justice - equity. Den forekommer også i nogen eldre traktater, men jeg har ikke - det vil jeg si - hittil

funnet en utredning av dette grensespørsmål, som har gjort avgrensningen utvilsom for mig. Denne avgrensning mellom rett og billighet er vanskelig, grensene er ikke skarpe etter min opfatning. Denne sondring mellom rett og billighet er gammel innenfor den indre retspleie, og den er vel kanskje best kjendt i det angelsachsiske retssamfund. Den angelsachsiske retspleie viste sig særlig i begynnelsen av den nyere tid å være mangelfull. Retsavgjørelsene på grunnlag av den strenge common law føltes ubillig. Common law var for det første utilstrekkelig, og de resultater som common law førte til var ubillige. Det ledet til, at parter, som anså sig uretferdig behandlet ved de almindelige domstole, søkte beskyttelse hos Kongen, og Kongen traff avgjørelser gjennom sin geistlige kansler, the chancellor, og kanslerens avgjørelser blev truffet av kansleren i forening med rådgivere, et senat. Men var de første avgjørelser av de almindelige domstole, på grunnlag av common law strenge, hårde, så var de siste kanslerens avgjørelser - efter hvad jeg har inntrykk av, i mange tilfelle likeså utilfredsstillende ved sin subjektivitet, sin vilkårlighet. En kjendt engelsk rettslærd og statsmann John Seldon har brukt det uttrykk om the chancellors avgjørelser, som skulde treffes efter Kongens eller da efter kanslerens samvittighet, at den ene kansler har lange føtter, en annen har korte, og omtrent på samme måte forholder det sig også med kanslernes samvittighet. Der var sterk misnøie med denne avgjørelse på grunnlag av billighet eller equity, og det ledet til, at man fikk en enhet i rettspleien i siste halvdel av forrige århundrede. I 1873 blev - såvidt jeg husker - disse to forskjellige grupper av domstole, som vi kaller dem, forenet under en felles appelrett, the supreme court, og i den senere tid har virkelig equity ikke lenger været, hvad den var fra først av. Det var ikke lenger kanslerens individuelle samvittighet, det var i virkeligheten blitt en sedvane, som domstolene hadde utviklet efter analogier av den oprindelige ret. Der var foregått en utvikling i den engelske rett av samme art som i den romerske, hvor - som mine herrer vet - pretor stadig omdanner og utvikler civilretten. I engelsk rettssprog tror jeg derfor ikke, at man iallfall nu mere kan tale om equity som fri norm, det vil si som en norm, som den enkelte dommer bestemmer indholdet av, i det hele tatt neppe engang som et system av normer i motsetning til den almindelige rett. Men der er et uttrykk som går igjen der fra eldre tid, man ser alltid sammenstillingen law and equity.

Imidlertid er det klart at når i traktater og i vedtektene for den faste domstol billighet der sidestilles med rett, så har man ment at si noget mer. Man har da ment å gi domstolen adgang til å treffe avgjørelser på et annet grunnlag enn retten, man har ment å gi dommen et grunnlag for avgjørelsen ikke alene i de tilfeller hvor man kan si at der mangler ikke alene traktatbestemmelser, men også faste mellempolkelige sedvaner, men i det tilfelle hvor man mener at den positive folkerett leder til ubillige resultater. Det

har så vidt jeg kan skjønne vært meningen. Imidlertid forekommer det mig nok, at et sådant grunnlag for avgjørelsene er eller kan være betenkelig. Det gjelder ikke bare om de gamle engelske kanslere at samvittigheten kan være like så variabel som føtternes lengde, det gjelder nok også, tror jeg, i nutiden; og det forekommer mig at det vilde være en mer betryggende ordning om man foreskriver at alle avgjørelser skal skje på grunnlag av retten, den internasjonale rett, medmindre partene for den enkelte sak enes om å gi dommerne friere hender - således kan tvisten være. Når der nu blir spørsmål om avgjørelsesgrunnlaget i det tilfelle at tvisten ikke er av rettslig art, da vil jeg si at der opstår det spørsmål som dr. Castberg ganske riktig forutså at jeg vilde stille: Hvorledes kan der da i det hele bli adgang til å treffe avgjørelser i ikke-juridiske tvister når disse også ikke-juridiske tvister skal løses efter juridiske setninger? Jeg kan ikke se hvorledes den motsetning skal kunne løses, og derfor blir i virkeligheten, så vidt jeg kan forstå, den norsk-finske konvensjon faktisk begrenset til å gjelde rettstvister med mindre partene for en enkelt tvist blir enige om en sådan avtale som den vedtektenes artikkel 38 inneholder til slutning, nemlig at parterne bemyndiger retten til å treffe avgjørelser på grunnlag av billighet. Men da kommer ordningen i så fall til å hvile ikke på denne konvensjon som her er foreslått, men på en spesiell avtale i fremtiden.

Det spørsmål president Hambro rettet til mig om forholdet til Sverige med hensyn til avgjørelser angående renbeitespørsmålet har jeg vel allerede besvaret i mitt svar til statsminister Mowinckel. Stillingen er nu den at en avgjørelse i renbeitespørsmål må treffes på grunnlag av rettssetninger. Det er kun rettstvister som efter gjeldende rett i det hele kan innbringes for en domstol. Derimot vil naturligvis også tvistemål av dette innhold kunne innbringes for en undersøkelses- og forliksnevnd. Efter konvensjonene vil, som jeg nevnte i mitt første foredrag, også denne art av tvistemål kunne henskytes til en voldgiftsrett organisert efter Haagerkonvensjonens regler. Når det er en tvist som ikke søkes løst på grunnlag av rett, men efter billighet, kan den ene av partene kreve den henvist til en voldgiftsrett organisert efter Haagerkonvensjonen. - Mer tror jeg ikke det var president Hambro spurte mig om.

Hambro: Jeg vil høre om professoren mener at det er mer betryggende og gir større sikkerhet for en tilfredsstillende avgjørelse å bringe sakerne inn til rettslig avgjørelse enn til voldgiftsbehandling efter Haagerdomstolens system.

Professor Skeie: Ja jeg mener det av to grunne. For det første fordi en utvidelse av avgjørelsesgrunnlaget i normene for rettens dom fra folkerett til billighet, den anser jeg for å være meget betenkelig. Den kan ha sine fordele i visse situasjoner, men i det store og hele anser jeg den for å være

betenkelig. Ganske vist er også folkerettens normer omtvistet og omtvistelige, men man har dog på det område en viss garanti i den gamle praksis. Går man utenfor det grunnlag forekommer det mig at man risikerer i alle fall å gjøre et skritt eller et sprang, eftersom man ser det, ut i det ukjente. For det annet anser jeg en avgjørelse på denne måte mer betenkelig av den grunn at selve den domstol, som det her er tale om, er mindre betryggende organisert enn forutsetningen er for internasjonale avgjørelser.

Så skal jeg besvare et spørsmål som advokat Andersen stillet mig, for det første om de forutgående forhandlingers betydning ved fortolkningen av overenskomster. Det kan hende jeg ikke uttrykte mig så klart som jeg burde. Jeg begynte med å si at jeg dessværre ikke kjente noget til de forutgående forhandlinger, at jeg av den grunn stod i fare for å komme til å henvføre under konvensjonens artikkel 2 tilfeller som det ikke hadde vært partenes mening å henvføre derunder, men jeg tror, om jeg ikke tar feil, at jeg dog til slutt sa at når man skal fortolke en traktat så blir de forutgående forhandlinger ikke av nogen juridisk betydning med mindre forutsetningene har fått sitt uttrykk i tilføielser til traktaten vedtatt av begge parter. Et forbehold som er uttalt bare fra den ene side har ikke nogen betydning, ikke engang om det er uttalt i den høitidelige form som man har hatt eksempel på i form av en note.

M.h.t. tvister som gjelder sjøterritorier har jeg ikke noget vesentlig å tilføie til det jeg først sa. En tvist om sjøterritoriet kan være en rettstvist. Den er det i alle tilfelle hvor en part gjør gjeldende et krav, at han har en rett til, en enerådighet over et territorium, eller gjør gjeldende at en annen stat netop ikke har nogen sådan enerett, men gjør gjeldende at havet er fritt på dette område. Det er en rettstvist. Men om vi tenker oss at England for eksempel sier, at vi optar ikke med Norge det spørsmål om det norske sjøterritorium har en bredde av 4 kvartmil, vi optar ikke det rettsspørsmål, men vi krever voldgiftsrettens avgjørelse om hvorvidt ikke billighet tilsier at dette sjøterritorium begrenses til 3 kvartmil - om vi tenker oss det tilfelle at England fremsatte et sådant krav for en voldgiftsrett da vilde Norge, går jeg ut fra, ha adgang til å innbringe rettsspørsmålet for den faste voldgiftsdomstol og på den måte foreløpig hindre en avgjørelse. Tenker vi oss så at den faste domstol ga Norge medhold, så vil imidlertid England etterpå påny kunne reise spørsmålet, begjære en avgjørelse av voldgiftsretten for at disse gamle regler om sjøterritoriet efter nutidens gjensidige vilkår mellem staterne er foreldet, er uhensiktsmessige, er urettferdige. Det vil være en tvist av ikke juridisk art, en tvist som vil bli å løse av en voldgiftsrett organisert efter Haagerkonvensjonen.

Mens jeg har ordet får jeg kanskje lov til bare å nevne noget som jeg har vært litt i tvil om. Det heter i artikkel 4: «Hvis en sådan voldgiftsavtale som er omhandlet i den

nevnte Haagkonvensjon ikke er undertegnet innen seks måneder efterat den ene part overfor den annen part har fremført anmodning om at tvisten henskytes til voldgift, skal voldgiftsavtalen på anmodning av en av partene fastsettes på den måte som er foreskrevet i artiklene 53 og 54 i den nevnte Haagkonvensjon.» - Jeg citerer efter den dansk-norske konvensjon. - Den artikkel 53 som der her er henvist til, inneholder som herrerne vet den klausul, at en sådan fastsettelse ikke blir å foreta dersom den part, som ikke har medvirket til voldgiftsavgjørelsen, gjør gjeldende at tilfellet ikke hører under domstolen. Nu er jeg ikke ganske sikker på hvorledes denne bestemmelse i artikkel 4 annet ledd er å forstå, om det er meningen at det forbehold av denne klausul i artikkel 53 om Haagkonvensjonen skal oprettholdes eller om den skal vike for bestemmelsen i denne konvensjons artikkel 1 siste ledd, som sier: «Meningsforskjell angående fortolkningen av nærværende overenskomst skal avgjøres av den faste domstol for mellempfolkkelig rettspleie.» Jeg er tilbøielig til å tro at det er den bestemmelse jeg sist leste op her, som blir den rådende, men jeg har bare villet nevne dette spørsmål.

Anderssen-Rysst: Jeg fulgte med megen interesse formannens utvikling av hans syn på disse forskjellige traktater. Jeg forstod det slik, at formannen mente, at når han så på de enkelte traktater, så skulde det ligge gunstigere an for oss enn tidligere efter den traktat, som nu er forelagt oss til behandling for Finlands vedkommende. Med hensyn til Sverige så skulde ikke den traktat som er forelagt oss være så gunstig for oss som den tidligere traktat, som vi har med Sverige, og han nevnte der spesielt renbeitespørsmålet, som ved billighetsbestemmelsen kunde bringes inn i en for oss ugunstig stilling. Derneft uttalte formannen sig om traktaten med Danmark, hvor han, såvidt jeg forstod ham, mente at billighetshensynet kunde bli av betydning for Norge, og derunder fremkom formannen med noen betraktninger, som var ganske interessante, men som jeg må få lov å gjøre noen bemerkninger ved, da jeg ikke helt ut kan tiltre dem.

Han gjorde gjeldende, at med hensyn til våre fiskerier vilde vi stå oss på også i den forbindelse - sa han - i det store og hele å holde oss på rettsstandpunktet og hevdet, at en avgjørelse for en kun retslig sammensatt domstol vilde være det beste for oss. Der tror jeg nok, at man må sondre mellem fiskerierne på vår egen kyst og våre utgående fiskerier. Skal vi f.eks. ta hensyn til vår flåtes stilling i Hvitesjøen, er forholdet det, at når vi tar sikte på stillingen i «halsen» inntil linjen Sviatoi Nos og Kanin Nos, så må vår stilling der antageligvis helst forsvares ut fra billighetshensyn. Vi kan vel neppe påberope oss eller være sikker på iallfall, at vi ad rettslig vei kan forsvare vår stilling helt ut der.

Videre vil jeg nevne forholdene ved den islandske kyst. Der er det også billighetsgrunne, som vi påberoper oss, likesom jeg forstod formannen siktet til forholdene ved Vest-Grønlands kyst. Også der er det billighetsgrunne, som vi må anføre til inntekt for oss, idet vi ved å påberope oss de retslige momenter ikke vil kunne komme nogen synderlig vei med Danmark.

Formannen: Jeg mente ikke det.

Anderssen-Rysst: Det er derfor jeg gjentar det, fordi det skulde være klart.

Formannen: Jeg mente f.eks. at hvor Danmark vilkårlig utvider sitt territoriale område, som det har gjort ved å proklamere Discobukten lukket likeoverfor hvalfangere, mener jeg vi har et retsgrunnlag likeoverfor fiskernes benyttelse av grønlandsk territorium og grønlandske havne. Der innrømmer jeg, at billighetshensyn formodentlig vil kunne påberopes med større kraft.

Siden hr. Anderssen-Rysst nevnte Island, så kan jeg meddele at jeg nettop iformiddag fikk melding fra utenriksdepartementet om, at det islandske Alting i meget sterke former har besluttet å kreve utvidelse av det islandske sjøterritorium og å søke opsagt avtalen med England, og at der er avsendt en delegasjon fra Island til England for gjennom direkte forhandling å søke å bevege England til å frafalle traktaten om 3-milsgrensen. Vi har der hittil hatt et retsgrunnlag i den bestående avtale, og det vil bli en retstvist, hvorvidt de uten videre kan opheve denne, som har været gjeldende og som har været basis for alle forhandlinger i alle år. Men det er et meget floket forhold. Jeg tenkte, det hadde interesse, at jeg nevnte det med en gang, siden hr. Anderssen-Rysst berørte det. Det er jo et av de punkter, hvor tampen brenner.

Anderssen-Rysst: Der er for såvidt ingen uoverensstemmelse mellom formannen og mig da, når formannen er enig i, at der må sondres mellom den utgående flåte og hjemmefisket, for såvidt som den utgående flåte har bruk for å ta billighetsmomentet med; men det vil selvfølgelig på den annen side kanskje også svekke oss på vår egen kyst. Men det er en annen sak.

Så uttalte også formannen, at det vilde være skadelig for oss å gå til en voldgiftsavgjørelse, fordi - jeg forstod ham slik - han mente at en voldgiftsdomstol skulde være sammensatt på en mindre betryggende måte enn den faste domstol. Men såvidt jeg har forstått den spansk-danske traktat, som her har interesse, så skal jo også der en av oss opnevnt mann være med, så for såvidt vil den saklige innsikt, som vi vil søke å ha i voldgiftsdomstolen bli gitt plass der. Det samme er visstnok tilfelle med den faste domstol, idet en

nordmann tiltrer ved avgjørelser, som er av betydning for Norge.

Rye Holmboe: Det var jo det professor Skeie mente var en svakhet.

Anderssen-Rysst: Jeg kan ikke være enig med professor Skeie i det, idet det har betydning for oss - fordi det er egenartede forhold det gjelder for vårt vedkommende - at der er en dommer med, som har positivt kjennskap til vårt næringsliv, våre driftsforhold. Så det tror jeg er en innvending mot det standpunkt, som professor Skeie her forfekter.

I overenskomsten med Danmark står det i innledningen: Hans Majestæt Kongen av Danmark og Island, men det har vel ingen betydning i retning av, at denne avtale også skulde gjelde for Island.

Joh. Ludw. Mowinckel: Nei, det har ingen betydning.

Anderssen-Rysst: Jeg vil få lov å stille professor Skeie det positive spørsmål, om han mener, som det har været nevnt her i komiteen, at arkivsaken står i en sådan stilling, at den omfattes så å si av uavhengighetsbegrepet. Derneft vil jeg gjerne stille professor Skeie det spørsmål, om det danske monopol på Vest-Grønland, som i realiteten er et beseilingsforbud for våre skuter derute, om det er en sak av en slik beskaffenhet, at det kan karakteriseres som retstvift eller om det er en interessekonflikt?

Øen: Jeg går ut fra, at diskusjonen på dette tidspunkt bør innskrenke sig til de punkter, som man vil søke opplysning om hos de sakkyndige. Der er et spørsmål, jeg gjerne vilde få forelagt professor Skeie.

Der blev i 1924 som bekjent avsluttet en Grønlandsavtale, og den gjelder for et tidsrum av 20 år. Det utkast til traktat som nu foreligger mellem Danmark og Norge gjelder også 20 år, således at Grønlandsavtalen vil utløpe før den eventuelle traktat. Jeg vil da gjerne gjøre professoren det spørsmål, hvad virkning den omstendighet kan antas å ha på vårt forhold til Grønland, at Grønlandsavtalen utløper før denne avtale vil utløpe.

Jeg vil forøvrig erklære, at jeg med den største interesse har hørt på disse utredninger idag, som har været særdeles verdifulle. Når jeg skal nevne et enkelt punkt så har jeg oppfattet professoren derhen, at den vesentligste forskjell mellem den eldre traktat med Danmark spesielt men også med Sverige og de utkast, som nu foreligger, består deri, at mens de eldre traktater kun omfatter retstvister, omfatter de nye traktater også interessekonflikter på en slik måte, at de vil kunne innbringes til internasjonal avgjørelse. Jeg har forstått det slik, at det var den

vesentligste forskjell. Ellers var det dette spørsmål jeg gjerne vilde høre professorens mening om.

Mowinckel: Til det siste hr. Øen sa om at de gamle avtaler etter professor Skeies opfatning kun omfatter rettstvister, mens de nye også omfatter interessetvister vil jeg si, at jeg forstod professoren slik at det er nærmest et konstruktivt resultat, idet de eldre avtaler etter sin ordlyd omfatter alle tvister; men professor Skeie mener at praktisk vil det ligge slik an at interessetvister vanskelig kan komme inn under de traktater hvor der bare skal dømmes etter rett. Og på samme måte mener professor Skeie - professor Skeie kan jo bekrefte eller benekte dette - at den nye finske avtale til tross for sin voldgiftsbestemmelse også bare vil omfatte rettstvister, idet andre tvister vil ha vanskelig for å komme inn med mindre begge parter blir enige om at der skal dømmes etter rettshensyn. Jeg er ikke ganske sikker på at dette er riktig. Jeg tror at etter avtalen av 1908 vil praktisk talt enhver tvist måtte kunne bringes inn, men ved bedømmelsen må domstolen såvidt mulig søke å legge rettshensyn til grunn. Det er jo også nokså lett, såvidt jeg forstår, å få praktisk talt enhver sak, som kan tenkes å oppstå mellom to lande, betraktet ut fra et rettssynspunkt. - For nu å ta en sån sak som det importforbud som der har vært tale om og som har spillet en viss rolle i diskusjonen, så er der intet iveien for at Danmark efter ordningen av 1908 kan få vårt importforbud inn for de bestemmelser som traktaten av 1908 inneholder, idet Danmark sier at dette importforbud efter deres opfatning ikke utnytttes rettferdig efter gjeldende traktat. Jeg vil gjerne gjenta nu da professor Skeie er til stede, at det kan tenkes at en sån konflikt kan opstå når traktaten av 1908 trer i virksomhet, for vi har faktisk en ganske anderledes gunstig ordning like overfor Holland enn like overfor Danmark, til tross for at der er munn- og klovesyke i like stor utstrekning i Holland som i Danmark. Like overfor Holland tillater vi import av en hel masse planter og grønsaker, som vi absolutt forbyr innført fra Danmark, og dette har Danmark underhånden gjort forestilling om til utenriksministeren, idet de sier at de synes ikke det er i overensstemmelse med den mest-begunstigelsesbestemmelse som vi har i våre traktater. Hvis man nu fører dette videre vil der intet være iveien for såvidt jeg skjønner - jeg fremkommer med dette som en påstand, men i virkeligheten er det et spørsmål til professor Skeie - at Danmark påberopende sig handelstraktaten kan bringe slike ting inn. Efter dr. Castbergs mening er det artikkel 36 som kommer i anvendelse i denne forbindelse. Jeg har i det hele følelsen av at vi konkret og praktisk om enn ikke teoretisk står i aldeles det samme forhold efter den nye avtale som efter den gamle - dog med den forskjell at efter den nye skal retten, hvor det gjelder interessekonflikter, legge rett og billighet til grunn. Det har altså vi, som har vært med og forberedt denne sak, ment var en stor fordel likeoverfor Danmark, og vi har

da tenkt på ganske bestemte ting. Vi har vært fullt opmerksom på at dette med rett og billighet kan ramme oss selv og at det kan være til skade for oss selv i visse tilfelle. Ut fra de betraktninger har det almindelige syn i utenriksdepartementet vært at vi vil ikke ha disse rett- og billighetstraktater, vi vil ha rettstraktater, men hvor det gjelder ganske spesielt forholdet til Danmark, og tildels til Sverige, har vi ment at vektskålen tynger så sterkt ned til fordel for oss at vi der gjerne vil ha rett og billighet. Og vi betrakter det, som jeg sa istad, som en seir for norsk opfatning at vi fikk danskerne til å gå med på dette rett og billighetsprinsipp. Efter nogen friksjon, nogen nølen, gikk danskerne med på det. Og når danskerne gikk med på det var det fordi de hadde sluttet avtale med Sverige først og således hadde vanskelig for å si nei; men vi hadde en følelse av at danskerne var opmerksom på at dette var ikke så gavnlige for dem som for oss. Vi tenkte da spesielt på vårt forhold til Vest-Grønland, som hr. Anderssen-Rysst var inne på - ikke til Øst-Grønland, idet vi har betraktet det som ordnet praktisk talt. Dette med 20 år har for oss ikke spillet nogen rolle, idet vi trodde at når dette utviklet sig rolig vilde det fornye sig av sig selv. Det er jo et spørsmål som kan undersøkes, hvorledes det vil bli i dette balance of time, som ligger mellom disse traktater. Med hensyn til forholdet til Vest-Grønland har vi betraktet det som en stor vinding. Jeg har ikke hørt professor Skeie uttale sig om hvorledes det vil stille sig m.h.t. det monopol eller de restriksjoner som Danmark på grunn av monopolet legger på vår fangstflåte på Vest-Grønland, men for mig står det så, og her faller min opfatning sammen med formannens, at i de forhold hvor det gjelder våre fiskerier og vår fangst derhenne vil rett- og billighetsbegrepet spille meget sterkt inn til gunst for oss. Det er det som i virkeligheten er den viktigste strid vi har med Danmark. Der er jeg også enig med hr. Hambro i, at der vil det rettslige komme inn og der vil vi, hvis det gjelder, kunne fremtvinge en rettstvist både efter traktaten av 1908 og efter den nuværende traktat.

Endelig er der et viktig moment til for den danske avtale, hvor vi mente at rett og billighetsbestemmelsen trak i vår favør, nemlig i arkivsaken. Jeg nevner ikke sånt som Tordenskjolds lik, men i de andre to ting, som alltid nevnes i diskusjonen, trodde jeg at vi hadde vunnet sterkt ved å få rett og billighetsbetingelsen inn.

Når vi like overfor Sverige også gikk med på rett og billighet var det fordi vi i forholdet til Sverige mente det var en fordel å ha en slik bestemmelse. Der har vi også arkivspørsmålet stående, og jeg vet f.eks. ikke hvorledes vasdragsforholdene står, om ikke der billighetsbegrepet nok kan gjøres gjeldende kanskje til fordel for begge parter. Men det var jo spesielt Danmark det gjaldt, og for å nå frem dit like overfor Danmark spilte den omstendighet at vi hadde fått billighetsbegrepet fastslått for den svenske traktats vedkommende en avgjørende rolle. Hadde vi ikke kunnet få den

med Sverige så hadde vi aldrig like overfor Danmark kunnet fastholde kravet om at billighetsbegrepet skulde tas med.

Nu har renbeitespørsmålet vært nevnt her som et konkret eksempel, og med rette. Det er et konkret eksempel og det er et nokså nærliggende eksempel. Der synes man å mene at jussen vil gjøre det bedre enn rett og billighet. Nu har vi jo gang på gang hatt meget langvarige forhandlinger med Sverige, hvorved vi er nådd til en ordning. Der har også vært nogen friksjon bakefter, men det har alltid lykkedes med Sverige å få en tilfredsstillende ordning fordi atmosfæren mellom landene er slik. Vi har vist en imøtekommenhet som Sverige har satt overmåde stor pris på, ved å gi midlertidig tillatelse til inngang på norsk territorium. Vi har i det hele i forholdet til Sverige søkt og opnådd at man vennskapelig er nådd langt, idet vi har villet ta rimelige hensyn og det har jeg stor tillid til for fremtiden. Til bedømmelse av disse forhold kan man ikke bare sette op den rent doktrinære side, skjønt det er ganske nødvendig å ta den med og det er riktig og nyttig at vi får det med, men vi må også bedømme livet selv, hvorledes det virker mellom to folk som det svenske og det norske og hvorledes situasjonen i det hele tatt er.

Når jeg nu skal dra en konklusjon av de betraktninger som særlig professor Skeie har fremholdt her, så er det følgende: Professor Skeie er ikke imot ubetingede avtaler mellom folkene om rettsavgjørelser. Han er vel nærmest tilbøielig til å mene at i den retning må det gå, skjønt der vel kan være tvil om tidspunktet når man skal nå frem til det. Men han mener at disse ubetingede rettslige avtaler mellom folkene skal bygge på retten og ikke på billigheten. Han foretrekker også en fast organisert domstol - Haagdomstolen - fremfor en mer tilfeldig voldgiftsdomstol. - Jeg er ikke, like så litt som hr. Anderssen-Rysst ganske overbevist om at han har rett, fordi jeg tror der gis tilfeller, ikke mindst for Norges vedkommende, hvor en slik sammensatt domstol som en voldgiftsdomstol kanskje kan gjøre mer nytte for oss, fordi vi da kan få den sammensatt mer under hensyn til våre eiendommelige livsforhold. Jeg tror det spilte adskillig rolle ved voldgiften med Amerika at vi hadde den sammensatt sån. Men jeg innrømmer at her må det juridiske argument være det overlegne, og jeg tror at det kanskje også i lengden er det sterkeste. Derfor vil jeg i den konklusjon som jeg kommer til, og som jeg vil føre frem til å gi uttrykk for i premissene i denne innstilling, anbefale at vi når det gjelder avslutning av ubetingede avtaler om rettsavgjørelser mellom folkene - hvad vi naturligvis efter mitt syn bør strebe henimot å nå - vil foretrekke at det bygges på et helt rettslig grunnlag. Men jeg forstod professor Skeie så at han meget sterkt anbefalte som forberedende institutt - og det vil jeg også ta med i den konklusjon - at vi fikk disse forliks- og meglingsnevnder som vi har etablert mellom de nordiske folk, således at det system som vi rent teoretisk skulde slutte oss til var ubegrensede rettsavtaler mellom

folkene med en undersøkelses- og forliksnevnd som mellemliggende institusjon, men førende frem til en fast domstols avgjørelser, som bygger på retten. Det er altså det generelle. Men ut fra alt dette jeg her har hørt føler jeg mig ikke rent teoretisk overbevist om - jeg ser igjen bort fra det politiske, fra hvorledes det hele ligger an, som naturligvis spiller den sterkeste rolle i avgjørelser av disse ting - at det ikke er heldig at vi like overfor våre to nærmeste naboland, Sverige og Danmark, har avtaler som er noget anderledes enn de øvrige netop på grunn av alle de særforhold som gjør sig gjeldende mellom våre lande og det nærstående forhold hvori vi står til dem både fordi de ligger like op til oss og fordi vi på mange måter er knyttet til dem, avtaler hvor også et friere syn kan komme til å spille inn hvor det gjelder avgjørelse ad fredelig vei mellom folkene. Jeg har riktignok forstått det slik at professor Skeie mener at den finske avtale er den beste, ikke fullkommen, men den beste av disse avtaler. For Sveriges vedkommende mener han, og det mener igrunnen formannen også, at vi stod bedre med den tidligere, at det ikke er nogen fordel med rett og billighet. For Danmark synes der også hos professor Skeie å herske nogen tvil om ikke rett og billighet i enkelte tilfelle kan være nyttig for oss, men jeg har inntrykk av at han mener at til syvende og sist og stort sett stod vi oss på at det var en rettsavtale og ikke en billighetsavtale.

Jeg har gjerne villet summere dette op for det hele har jo sån stor interesse. - Når jeg nevnte at Sverige og Danmark er lande med gammel utenrikspolitisk erfaring og kultur, var det ikke fordi vi derfra kunde slutte at danskerne kunde vi klare det med. Tvertimot kunde vi slutte omvendt, man kunde si at de hadde overlistet oss, så flinke er de at det at de gikk med på det skulde være tegn til oss at vi ikke skulde gå med på det. Men vi er så vidt våkne og følger så vidt med og er så vidt erfarne, spesielt i denne art politikk, at vi er nu ikke ganske født igår heller. Jeg er ganske enig med professor Skeie i, og det er virkelig noget jeg efter evne har prøvet å arbeide på, at når vi skal drive en aktiv utenrikspolitikk om det er fredspolitikk - og vi må drive en aktiv utenrikspolitikk, det kan ikke nytte at vi bare legger hendene i skjøtet og lar det skure - da får vi - hvad jeg har formannen med mig i - spytt litt i bøssen for å holde vår representasjon i orden og få flinke folk. Det kan ikke nytte at vi i København eller andre steder har folk som heller går i selskaper enn å arbeide med disse problemer.

Dr. Frede Castberg: Det var en ganske kort bemerkning i anledning av at det kunde se ut som professor Skeie inntar et avvikende standpunkt på et enkelt punkt fra det jeg har gjort gjeldende i min skriftlige og munttlige utredning for komiteen.

Professor Skeie tolket de gjeldende voldgiftskonvensjoner mellom Norge og Danmark og mellom Norge

og Sverige derhen, at det alene er retstvister som kommer til avgjørelse i disse konvensjoner. Jeg skulde være tilbøielig til å uttrykke det annerledes: at en hvilken som helst tvist kan innbringes for domstolen, men da domstolen efter disse konvensjoner har å dømme i henhold til Haagerreglementets art. 37, og da det der sies, at avgjørelsen skal treffes på basis av aktelse for retten, så vil resultatet, såvidt jeg forstår - deri er altså professor Skeie enig - regelmessig måtte bli, at en påstand, som ikke kan bygge på gjeldende rett, ikke har hjemmel i gjeldende rett, den vil ikke få medhold. Da vil for såvidt resultatet, kan man si, bli det samme. Det er mulig, at professor Skeie mener, at domstolen, når et slikt søksmål reises, bør si: Saken avvises fra domstolen. Jeg vil være tilbøielig til å mene, at Danmark - om Norge reiser et ikke-juridisk krav efter traktaten av 1908 - ikke kan nekte voldgift, men en annen sak er, at Norge i et slikt krav ikke vil få medhold for domstolen, idet domstolen er bundet av gjeldende rett.

Jeg vil gjerne få lov å tilføie til hvad hr. Mowinckel nevnte til forsvar for systemet billighet iallfall i forholdet mellom Norge og Danmark og vel også i forholdet mellom Norge og Sverige, at vi i de nyeste konvensjoner har flere eksempler på, at det fastslåes om domstolen, at i ikke juridiske tvister skal der dømmes ex equo et bono, efter retferdighet og billighet. Jeg nevner som et eksempel den italiensk-schweiziske traktat av 21. februar 1925, hvis artikkel 15, 2net ledd sier, at i det tilfelle at en tvist efter domstolens mening ikke skulde være av juridisk art, er parterne enig om, at den skal avgjøres ex equo et bono. Også min opfatning av det spørsmål er, at det i sin almindelighet ikke yder den betryggelse som et system, hvorefter der skal dømmes i alle tvister på grunnlag av gjeldende rett; men jeg har for mitt vedkommende ment, at først og fremst i forholdet til Danmark men tildels også i forholdet til Sverige er der grunn til å legge dette system til grunn, som allikevel ikke er enestående, men som man har eksempler på også i forholdet mellom flere andre lande.

Mellbye: Jeg forlangte ordet for spesielt å bringe inn spørsmålet om Danmarkstraktaten. Nu er altså det gjort, men jeg vil få lov å gjøre opmerksom på det samme, som hr. Mowinckel gjorde opmerksom på igår, nemlig dette om importforbudet. Det egentlig springende punkt er kanskje nettopp dette importforbud mot planter fra Danmark, men ikke fra Holland. Det er der danskerne er særlig ømtålige, og det er et litt farlig punkt.

Med hensyn til den diskusjon, som har været ført, har jeg videre fått det inntrykk, at det syn har festnet sig, såvidt jeg har kunnet forstå, at traktaten med Finland på en måte er unødvendig, fordi man har den faste domstol, men at man allikevel kan gå med på den, fordi det kun dreier sig om retstvister. Med hensyn til traktaten med Sverige synes jeg å opfatte professor Skeie derhen, at det ikke egentlig vil

gjøre så meget fra eller til. Det interesserte mig meget å høre, hvad hr. Mowinckel nu sa, at han hadde fått den opfatning, at nettop i forholdet til de to nabolande, som ligger oss nærmest, nemlig Sverige og Danmark, burde et friere syn gjøre sig gjeldende. Ja, det er også mitt syn. Jeg har igrunnen fra begynnelsen av hatt den opfatning, at vi kanskje vilde stå bedre overfor begge disse lande, om vi sa, at mellom oss behøves der ikke nogen traktat, vi har jo disse gamle, og vi greier det oss imellem. Kommer der tvistepunkter, så opnevner vi nogen menn, de kan ta en opmann osv. og vi diskuterer det mellom oss. Det er mulig, at det kanskje er noget letvint, men jeg forstod hr. Mowinckel som han var inne på, at et friere syn her burde gjøre sig gjeldende, og at dette friere syn for ham har gjort sig gjeldende i dette: rett og billighet.

Men det spørsmål, som særlig for mig er brennende, er forholdet til Danmark. Jeg har inntrykk av, at denne nye voldgiftstraktat likeoverfor Danmark vil stille oss i en uheldigere stilling, ja, i en betydelig dårligere stilling, altså likeoverfor Grønlandsspørsmålet, likeoverfor arkivsaken, likeoverfor alle disse spørsmål, som er mellom oss, vil vi stå dårligere i henhold til denne nye traktat enn vi gjorde før, selvom man har fått inn dette om rett og billighet, som dog her vil være en fordel fremfor en juridisk retslig traktat.

Formannen: De siste ting, som statsråd Mellbye nevnte kommer jo igrunnen nokså meget inn på det politiske og kan kun bringes til et resultat i virkeligheten ved politiske overveielser. Men det er et rent retsteoretisk spørsmål det annet, som lå i hans siste bemerkning, om vi ikke med tilslutning til art. 36 i avtalen av 1924 om meglings- og forliksnevnder mellom de tre lande og med de bestående avtaler i virkeligheten var sikker på alle punkter, således at i forhold til disse betyr de nye avtaler ikke noget fremskritt, de betyr kanskje i realiteten meget litet.

Dr. Castberg bragte inn det folkeretslige uttrykk *ex equo et bono*, som vel neppe dekkes helt av «rett og billighet», men som anses å falle nogenlunde sammen. Det er jo meget vanskelig å oversette disse ting, men skulde man oversette det mere kynisk vilde vel den nærmeste oversettelse av *ex equo et bono* være «etter godtykke». Man kan ikke gjengi *ex equo et bono* rent sproglig med «retferdighet og billighet». Det er disse gamle uttrykk, som det er vanskelig å gi en koncis definisjon av.

Professor Skeie: Jeg vil bare få lov å bemerke i tilslutning til dette, at jurisprudensen, d.v.s. fortolkningen, utredningen av et lands gjeldende rett blev - om jeg ikke erindrer feil - av de romerske jurister selv betegnet som den kunst å finne det rettferdige og det gode. Det er romernes definisjon av jurisprudensen. Jeg nevner

dette til sammenligning bare for å vise, hvorledes ordet i virkeligheten brukes i helt forskjellig betydning.

Formannen: Jeg vil si med hensyn til arkivsaken, at i forholdet til Sverige står arkivsaken i en annen stilling enn i forholdet til Danmark. Efter mitt beste skjønn er det et rent rettskrav, som vi har på Sverige, fordi vi skal ha våre arkivsaker fra unionstiden. Det dreier sig for en stor del ikke bare om originaler, men det dreier sig om dokumenter og annet, som vedrører begge riker i samme grad, sådan at der vil vel det retslige krav falle nokså meget sammen med billighetskravet. Jeg tror i det hele tatt, at det spørsmål ikke er så stort, at det egentlig gir noget vesentlig grunnlag for konflikt mellem de to lande, selvom man på det ene sted kan holde litt mere igjen enn man på det annet sted setter pris på, fordi vi har litt vanskelig for å forstå, hvorfor de ikke kunde være mere ekspedit likeoverfor disse ting. - Men likeoverfor Danmark står saken i en annen stilling. Hr. Anderssen-Rysst var inne på spørsmålet om, hvorvidt arkivsaken kunde sies å berøre begrepet «uavhengighet», og jeg har ment, at det var omtvistelig. Dr. Castberg mente at arkivsaken ikke på nogen måte kunde tolkes inn under uavhengighet, og jeg mener, at det må bero på, hvad art av arkivsaker det gjelder. Der er en rekke arkivsaker, som efter mitt skjønn hører med til selve statsbegrepet. Derfor ser vi også, at efter fredsslutninger, som betinger, at landsdeler blir overflyttet til et annet rike, er det almindelig, at det uttrykkelig fastsettes, at de arkivsaker, som berører disse lande, skal være med - f.eks. da endel av Sønder-Jylland gikk tilbake til Danmark. De arkivsaker, som er uttrykk - om man vil - for et lands suverenitet og uavhengighet, de må efter min opfatning gå inn under uavhengighetsbegrepet - iallfall tror jeg at der kan tvistes om det.

Det gledet oss å høre i forrige møte - da professor Skeie ikke var her - at hr. Castberg bekreftet den opfatning, jeg hadde, at vi står noget bedre i forholdet til Danmark enn mange har villet gjøre gjeldende bl.a. «Tidens Tegn». Efter arkivoppgjøret i 1851, var det en rekke arkivsaker, som ikke dekkedes av avtalen i 1851, og som falt helt utenfor den, og som tildels var ukjent dengang. Men jeg mente, at det vil kunne bli gjenstand for retslig fortolkning, hvor langt arkivsaken skal kunne gå inn under uavhengighetsbegrepet.

Hvad forholdene på Vest-Grønland angår så er jeg enig i, at vi ikke har noget rettskrav, som i og for sig kan gavne våre fiskeriinteresser derborte. Det vi har er - kan man si - et billighetskrav, men det er et billighetskrav, som bunder - ikke i specifikt norsk-dansk forhold eller mellemværende, men det er et rent internasjonalt billighetskrav, som efter min mening står så sterkt rent internasjonalt, at voldgiftsavtalens bestemmelser jo har liten betydning, da spørsmålet vil måtte løses internasjonalt. Åpner de for oss, vil de måtte åpne for andre, åpner de for andre, vil de måtte

åpne for oss, så jeg mener, at der vil skje en gradvis utvikling der. Og Danmarks mestbegunstigelsestraktater med en rekke lande forhindrer, at det kan gi oss noen fordel, som andre ikke får absolutt. Det er derfor de har været nødt til å gjøre excepsjoner for andre land på grunn av Øst-Grønlandsavtalen. Andre lands anerkjennelse av dansk suverenitet over Grønland var betinget av, at ingen stat fikk rettigheter, som disse andre ikke fikk. Vi kan således ikke forlange noget for oss selv, som ikke Danmark må gi alle, og det som andre får, det vil vi få.

Jeg mener derfor, at for Vest-Grønlandsspørsmålet har avtalen i og for sig ikke nogen annen betydning enn at den kan antas å skape en gunstigere atmosfære i Danmark, hvilket igjen vil si, at det blir et politisk spørsmål og ikke et retslig. Slik ser jeg det, og jeg tror at det er det riktige. Men jeg vil være taknemmelig, om professor Skeie vil vende et øieblikk tilbake til den betraktning, jeg gjør gjeldende, at våre særlige nasjonale forhold, våre særlige erhvervsforhold som fiskernasjon, som hvalfangernasjon osv. gjør, at præsumsjonen vil gå mot oss ved voldgiftsavgjørelser, som skal dømme efter rett og billighet, om vi ikke vil gå forsiktigere frem, hvis vi der stoler på den historiske og sedvaneretsmessige utvikling, enn om vi stoler på den billighet, som måtte vises oss av andre. Jeg mener spørsmålet har nogen rekkevidde, fordi vi meget vel kan komme i den stilling, at vi blir nødt til å søke en avgjørelse av hvalfangstspørsmålet og annet. Jeg tror ikke, at det er så nær, fordi Englands optreden på havene er så over enhver beskrivelse vilkårlig, at de har meget vanskelig for å gå til nogen voldgift. Når England f.eks. stenger hele Hudson Bay, som er et par ganger så stor som Nordsjøen og sier, at det er et helt britisk havområde, eller det trekker et belte om Ceylon 25 mil ute og om New Foundland 14 mil på grunn av østersbankerne, og når det sperrer disse store områder i Sydhavet på grunn av perlefisket, så har de meget vanskelig for på dette tidspunkt å bringe inn spørsmålet. Men der er vi ved et område, som viser folkerettens flytende karakter. Det mest aktuelle spørsmål for våre hvalkonsesjoner er spørsmålet om, hvorvidt det engelske prinsipp om 3-milsgrensen kan bringes i anvendelse på den faste isbarriere i Sydhavet. England gjør gjeldende, at det har annektert sydpolarlandene og land regner de ut til isranden og sier, at der må konsesjon til for å fange i 3 mils avstand fra isranden, og der ligger nettopp de store fangststeder dernede. Fra norsk side har man søkt å gjøre gjeldende, at is er ikke land. Vi har jo hatt det samme spørsmål på Grønland, og der har det aldri falddt nogen inn, at 3 mil skulde være 3 mil fra isranden. Det aktuelle spørsmål vi har likeoverfor England nu, som både «Rosshavet» og de nye selskaper står overfor, det er hvorvidt 3-milsgrensen kan trekkes fra isbarrieren, som varierer noget fra år til år, eller hvorvidt den kun kan trekkes fra konstatert fast land. Det er spørsmål så flytende, at jeg tror det er vanskelig å besvare dem. Men

jeg nevner det, fordi vi muligens på disse områder står foran voldgiftsavgjørelser, hvor jeg mener det for oss er mere betryggende å gå frem efter retsprinsippet enn efter voldgiftsprinsippet. Det er en rent generell betraktning, som jeg naturligvis vilde sette pris på å få autorativ støtte for.

Jeg ser disse voldgiftsavtaler som meget betydningsfulle. Vi kan ikke nu omredigere dem i noget fall, vi har å godta dem eller å forkaste dem, når vi kommer til den avgjørelse. Men de resultater, som vi kommer til under drøftelsene her og under eventuelle overlegninger i Stortinget, likeoverfor de prinsipper, som ligger til grunn her, de vil kunne avgi direktiver for utenriksdepartementet for fremtiden ved forhandlinger om traktater med andre lande. Og jeg er enig i, at går vi på disse traktater her - og jeg hadde nær sagt, selvom vi ikke går på dem - så går vår nasjonale utvikling i retning av å søke retslig avgjørelse i alle konflikter, og da må vi også vite, efter hvilken linje vi vil gå frem, og derfor er det jeg legger sådan vekt på å få disse ting utredet og få en bred drøftelse av dem. Fordi jeg ikke betrakter det som fruktesløst, selvom det bare kaster sidelys over spørsmålene, men betrakter det som noget, der har betydning for fremtiden, derfor er det jeg har gått inn på disse ting i det håp, at professor Skeie vil kunne svare på dem.

Joh. Ludw. Mowinckel: Bare nogen ord i tilslutning til hr. Mellbye for at der ikke skal være nogen misforståelse. Min uttalelse om større frihet likeoverfor de to nabolande gikk ikke så langt, at jeg vil være fri for traktater, men den gikk derhen, at jeg mente, at traktater som kanskje likeoverfor andre vilde vekke betenkeligheter, når de hadde disse former, kunde man se med mere ro der. Og jeg vil gjerne præcisere det derhen, som jeg gjentagende har sagt, at når traktaten med Danmark har fått den form, den har fått, er det fordi vi trodde det var en stor fordel. Og jeg vil også være taknemmelig, om professor Skeie vil uttale sig om det spørsmål, om den konvensjon det her gjelder, bringer oss i et ugunstigere eller i et gunstigere forhold vis a vis Danmark, sett ut fra en egoistisk betraktning og en opportunitetsbetraktning, eller om vi står likegyldig. Ellers er jeg i meget enig i det som formannen uttalte om de tre traktater, og selvfølgelig, denne diskusjon og ikke minst det vi har hørt idag, det kan bringe oss til å dra visse slutninger med hensyn til den fremtidige stilling til retsavtaler mellem Norge og andre lande.

Anderssen-Rysst: Det var kun en bemerkning til formannens uttalelse om det danske monopol på Vest-Grønland. Han sa, at det måtte komme alle nasjoner tilgode, det kunne ikke gjøres bare for den norske nasjon. Det er nok så, men faktum er, at det er bare nordmenn, som er der utenfor. Der er ikke trawlere utenfor Grønland. Konfliktstoff er der nok

av, og konflikter vil der bli, og da er det spørsmål om, på hvilken måte disse konflikter skal løses. Den aktuelle betydning av disse traktatbestemmelser kan bli ganske stor for dem som er utenfor Vest-Grønland og den kan også få skjerpet betydning derved, at danskerne synes å ville innrømme islændingene og færøingerne rettigheter der, som ikke vi får - rettigheter som vi gjør krav på å få samtidig med dem.

Møtet hevet.